

ЄВРОПА 22.07.2025 | Таня Файон

«Ми налаштовані досягти двох відсотків уже цього року»

Міністерка закордонних справ Словенії Таня Файон про роль Словенії в НАТО, безпеку в Європі та майбутнє соціал-демократії

Інтерв'ю провів Філіпп Каупперт

Рішення парламенту Словенії провести консультативний референдум щодо збільшення оборонних витрат до трьох відсотків від ВВП до 2030 року привернуло увагу міжнародного співтовариства. Чим зумовлене це рішення?

Проведення референдумів – це практика, глибоко вкорінена в демократичну культуру Словенії, а тому звернення до громадськості з чутливих питань тут не рідкість. У цьому контексті рішення стосується ширшої дискусії про те, як невеликій країні, що орієнтується на дотримання миру, реагувати на зміну безпекової ситуації. Наразі виникають питання щодо фінансування, стратегічних пріоритетів і потенційних компромісів, які стосуються витрат на соціальні потреби. Попри те, що цього року, відповідно до парламентської резолюції про оборону та схожих рішень, уряд зобов'язався досягти рівня оборонних витрат у 2 відсотки ВВП, а до 2030 року – 3 відсотки, один із партнерів по коаліції, зважаючи на непевність, закликав звернутися до громадської думки. Незалежно від того, відбудеться референдум чи ні, ми зобов'язані надати громадськості чіткі відповіді. Буде офіційне голосування чи ні, а ця дискусія має відбутися.

Прем'єр-міністр Роберт Голоб запропонував провести референдум стосовно членства Словенії в НАТО. Чи свідчить це про серйозні розбіжності в питаннях зовнішньої політики?

Ніхто всерйоз не ставить під сумнів потребу членства Словенії в НАТО. Навпаки, уряд і переважна більшість громадян це підтримують. Офіційно пропозицію прем'єр-міністра до

парламенту не подали. Політична дискусія триває, проте я вважаю це частиною демократичної дискусії, що має на меті роз'яснити пріоритети в період геополітичного напруження. Я думаю, емоції скоро вщухнуть, а надто з наближенням виборів у країні. Зараз важливо, щоб уряд чітко та прозоро пояснював стратегію дій.

Словенія поки не досягла показника витрат на оборону в два відсотки від ВВП, встановленого НАТО. Чи будуть зміни, як вважаєте? Чи виграють від збільшення оборонного бюджету певні галузі промисловості Словенії?

Це справді складне питання для Словенії, де досі відчувається травма югославських воєн. Наше суспільство надає перевагу дипломатії та миру, але водночас ми усвідомлюємо загрози, що постають навколо. Межі колективної безпеки НАТО залишаються життєво важливими. Наразі ми витрачаємо близько 1,5 відсотка від ВВП на оборону й налаштовані досягти 2 відсотків уже цього року. Це частина ширшої військової реформи, що має на меті модернізацію Збройних сил Словенії до 2040 року. З іншого боку, модернізація – це не лише закупівля озброєння, а також розбудова інфраструктури, підвищення рівня кібербезпеки та збільшення заходів із підвищення стійкості, що мають подвійне призначення. Інвестиції в супутникові технології або кібероборону, наприклад, сприяють як національній безпеці, так і цивільній стійкості. Саме такі стратегічні проекти є зараз пріоритетними.

Німеччина вважає Словенію важливим та надійним партнером у зовнішній політиці. Що може змінитися, якщо до влади повернеться політик правого крила Янез Янша?

Словенію та Німеччину пов'язують давні дружні відносини. Свого часу Німеччина відіграла ключову роль у визнанні незалежності Словенії та залишається нашим найбільшим торговельним партнером, а також одним із провідних інвесторів. Ми маємо потужні зв'язки, особливо в таких секторах, як автомобілебудування, туризм і логістика. Якими б не були зміни в уряді, вони не вплинуть на ці структурні зв'язки. Зовнішня політика Словенії й Німеччини схожа, особливо в тому, що стосується України та захисту європейського порядку. Агресія Росії залишається прямою загрозою регіональній стабільності. Словенія, безсумнівно, підтримує Україну. Припинення вогню потрібне, але необхідними є й умови, за яких мирні переговори будуть можливими.

А як щодо інших питань? Чи є відмінності в поглядах із Німеччиною стосовно, скажімо, Близького Сходу?

Ми поділяємо відданість міжнародному праву, проте Словенія більш відверто засудила порушення гуманітарних норм у Газі. Під час обговорення Угоди про асоціацію ЄС з Ізраїлем ми чітко заявили, що потрібно визнати порушення міжнародного права у сфері прав людини. Відповідно до Конвенції про геноцид, усі держави мають як юридичну, так і моральну відповідальність реагувати на порушення. Особисто я розчарована, що ЄС не зміг погодити вагомих заходів для захисту цивільного населення чи протидії примусовому переселенню в Газі. Подивимося, чи зміниться ситуація при новому уряді. Нинішня зовнішня політика Словенії має потужну підтримку серед громадськості. Нещодавно на першій шпальті провідної газети Словенії опублікували статтю, що демонструє: зовнішня політика – це одна з небагатьох сфер, де уряд має цілковиту довіру населення. Це тішить.

Колись ви очолювали словенських соціал-демократів. Як ви оцінюєте їхнє нинішнє положення?

І в Словенії, і по всій Європі ми стикаємося з серйозними викликами. Я, як віцепрезидентка Партії європейських соціалістів, бачу, що багато партій центристського та лівого спрямування борються за формулювання переконливого бачення в сьогоdnішньому фрагментованому політичному середовищі. Рівень довіри до політиків знизився у Словенії в цілому. Явка виборців низька, апатія та недовіра до демократичних інститутів зростають. Усе це посилюється дезінформацією та хаотичністю цифрових медіа. Інформаційне середовище заважає політикам чітко комунікувати з виборцями, тим самим ускладнюючи останнім завдання відокремити факти від вигадок. Частково це й наша відповідальність, але загальний політичний клімат став ворожим і нестабільним. Попри всі перешкоди, соціал-демократи залишаються потужною силою в політиці Словенії. Так склалося історично. Падіння були й раніше, тож якщо зуміємо адаптуватися, зможемо відновитися. Ритм життя зараз просто шалений. Наші громадяни очікують більшої оперативності, ясності і швидшого реагування, але ми часто не виправдовуємо ці очікування.

Це проблема Словенії чи всієї Європи?

Ця проблема існує всюди. Можна сказати, що Словенія певною мірою політично ізольована. Ми оточені правими урядами, і це

залишає нам мало простору для прогресивної регіональної співпраці. Але виклики, з якими ми стикаємося – популізм, націоналізм, політична фрагментація – не є унікальними. Традиційні партії центрального та лівого спрямування по всій Європі зазнають тиску руйнівних сил. Бракує авторитетного лідерства, лідерів із чітким баченням і силою, які характеризували попередні покоління соціал-демократії. Мене, як міністерку закордонних справ, непокоїть зсув у міжнародній політиці від сили правил до правил сили. Для таких невеликих країн, як Словенія, ця проблема буквально стосується виживання. У нас немає альтернативи ефективному багатосторонньому порядку, заснованому на правилах. Навіть такі інституції, як Рада Безпеки ООН, дедалі більше виявляють свою неефективність. За два роки непостійного членства ми переконалися, наскільки обмеженою є ця система у протидії сучасним глобальним загрозам.

Що це означає для майбутнього соціал-демократії?

Вона на роздоріжжі. Люди досі вірять у соціальну справедливість і демократичні цінності. Якщо запитати їх про принципи, що лежать в основі соціальної держави, їхні думки з цього приводу будуть дуже схожими. Політична лояльність більше автоматично не випливає з цих цінностей. Популісти пропонують прості відповіді, а соціал-демократії доведеться докладати більше зусиль, аби пояснити свою складність, але не академічною мовою, а мовою, що відгукується людям. Для цього потрібно переосмислити те, як ми ведемо кампанії, комунікуємо і встановлюємо зв'язки зі своїми виборцями.

Переклад з англійської Ірини Савюк

Таня Файон

Таня Файон (Tanja Fajon) – словенська політична діячка. З червня 2022 року вона обіймає посаду заступниці прем'єр-міністра та міністерки закордонних справ Словенії.

